

Vad är gemensamt – och för vem – i en ordlista för allmänheten?

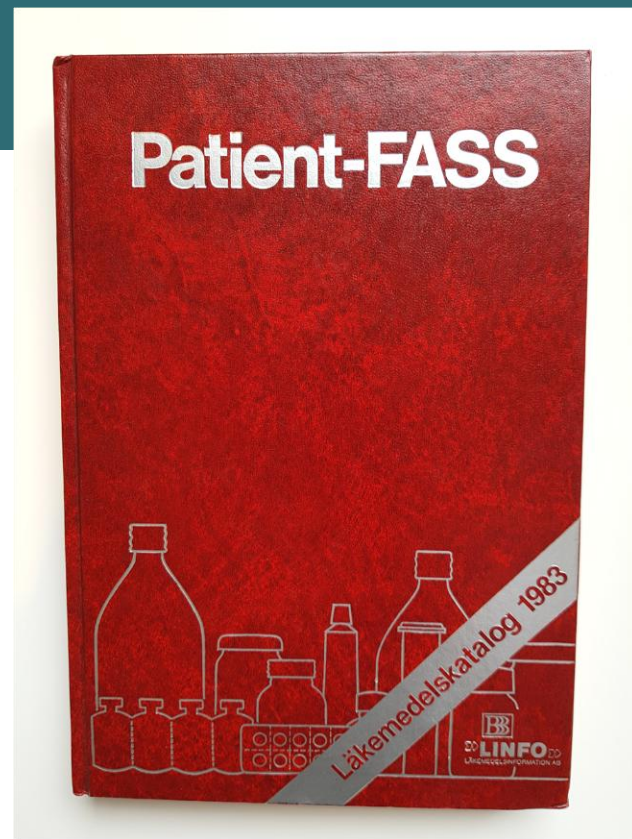
Gunilla Englund, affärsutvecklingsansvarig Fass

Helena Palm, språkexpert i projektet "Modernize Fass"

Nordterm 2025

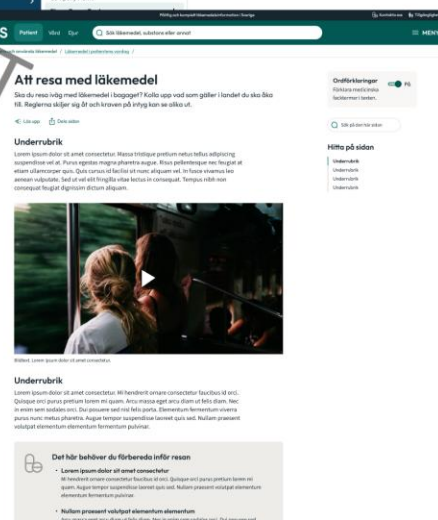
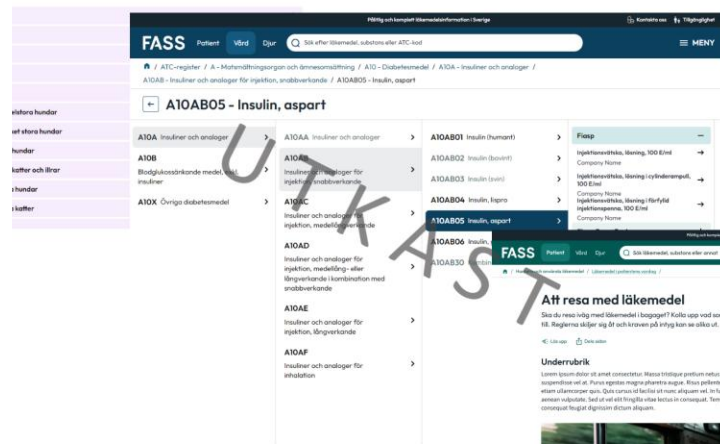
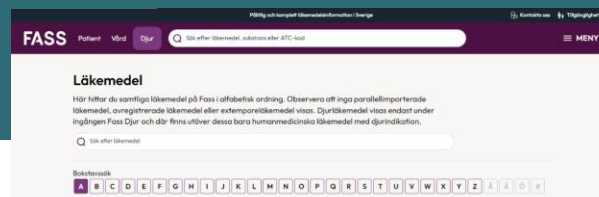
Kort om Fass

- Fass är källan för läkemedelsinformation i Sverige sedan 1966.
- Innehåller information riktad till allmänheten sedan 1983.
- Fass mål: alla ska hitta den information de behöver för att kunna genomföra en trygg läkemedelsbehandling.
- Många målgrupper: från specialister som behöver exakt information till personer som använder läkemedel för första gången.

Nu gör vi om fass.se

- Sedan 2015 finns Fass enbart digitalt (webbsidor, appar, gränssnitt mot andra system).
- Webbplatsen fass.se lanserades 2001.
- 2025 gör vi om fass.se för att möta användarnas behov och göra det enklare att utveckla Fass vidare i framtiden!

Ordlista: nuläge och utveckling

- Ordlista med över 4 000 ord och uttryck inom läkemedelsområdet.
- **Syfte:** förklara svåra ord för allmänheten.
- **Utveckling:** Kvalitetsgranskning inför nya [fass.se](https://www.fass.se).

Bipacksedel

Viktig information om bipacksedeln Att tänka på vid läkemedelsanvändning

Produktresumé

Bipacksedel
Välj förpackning

FASS-text

Brustablett

Typ av läkemedelsberedning som ska lösas upp i vatten innan man tar den. När man löser upp en brustablett i ett glas vatten får man en kolsyrad lösning i glaset. Brustabletter är bra för den som har svårt att svälja vanliga tabletter eller kapslar. En annan fördel med brustabletter är man får ett snabbare upptag av den aktiva substansen i kroppen än av vanliga tabletter som sväljs. Vanliga läkemedel som säljs i brustabletter är vitaminer och värktabletter.

Brytpull +

Bräck +

Brustablett -

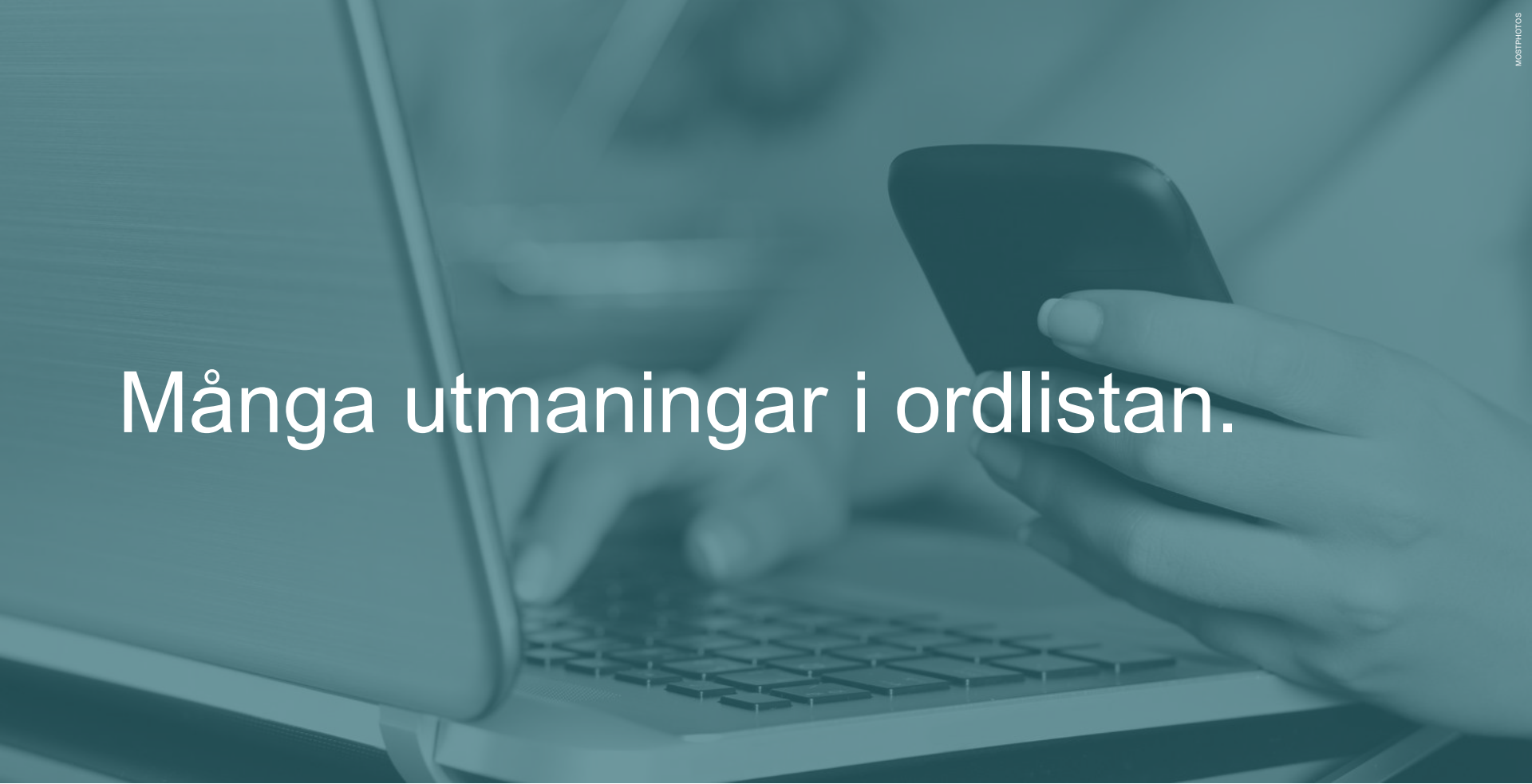
Vi tror att fler organisationer
känner igen sig.

Behovet måste finnas hos andra organisationer också

- **Behov:** Förklara fackord inom ett område för "icke-experten" som behöver förstå.
- "Det handlar inte om terminologiarbete".
- Att göra ett "riktigt" terminologiarbete
 - skulle ta för lång tid
 - är kanske inte organisationens uppdrag
 - skulle inte ge tillräcklig begriplighet för målgruppen.

Extra viktigt

A person is shown from the chest up, sitting at a desk. They are using a laptop with their left hand on the keyboard and holding a smartphone in their right hand. The image is overlaid with a semi-transparent teal filter. The text 'Många utmaningar i ordlistan.' is written in white, sans-serif font across the center of the image.

Många utmaningar i ordlistan.

Långa "läroboksförklaringar" blandas med korta definitionslika förklaringar

Kort definitionslik
förklaring

Acetylering

Adderande av en acetylgrupp till en moleky.

Läroboksförklaring

Acetylkin

Acetylkin är en signalsubstans och ett vävnadshormon i kroppen. Acetylkin frisätts i nervändsluten, synapserna, och förmedlar impulser från nerverna till s.k. kolinerga receptorer. Acetylkin är ensam förmedlare i det parasympatiska nervsystemet. När acetylkin frisätts ses effekter som minskad hjärtaktivitet, minskat blodtryck, ökad mag-tarmaktivitet med mera. Acetylkin har även en viktig funktion i hjärnan och en störd produktion är en del i Alzheimers sjukdom.

"Huvudord" och "synonymer" presenteras – men vad betyder det?

Anges som huvudord

Akkommodationssspasm

Kramper i ögats ciliarmuskel, det vill säga den ringformade muskeln som finns runt ögats lins, som gör att muskeln inte kan slappna av och man får svårt att fokusera på objekt på längre avstånd.

Anges som synonym

Akkommodationskramp

synonymt med akkommodationsspasm

Vad och vem avgör vad som ska vara huvudordet?

Synonymi?

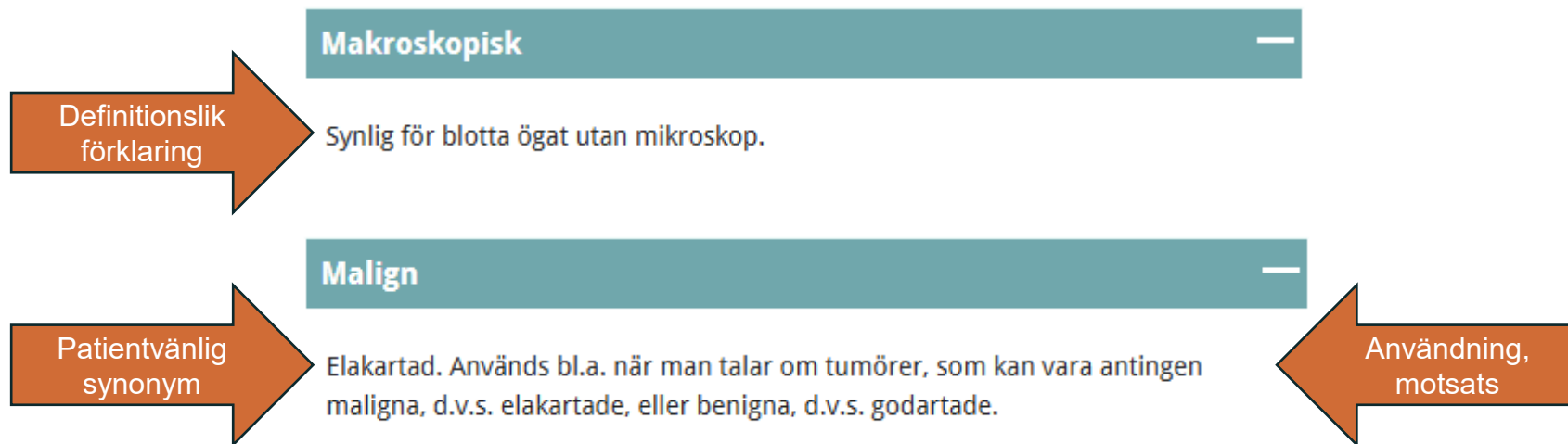
Obes

synonymt med obesitas

Divertiklar

synonymt med divertikel

Olika formuleringsprinciper blandas

Olika formuleringsprinciper blandas

Reducerad

Att något **reduceras** betyder att det minskas.

Narkomani

Detsamma som narkotikamissbruk.

Habituell

Ett annat ord för vanlig eller ofta återkommande.

Depot

Ett depotläkemedel frisätter sin aktiva substans långsamt ut i kroppen.

Dissekerande aneurysm

Aneurysm är då försvagad bindväv runt en artär orsakar en utvidning av artären lokalt. **Att aneurysmen är dissekerande betyder** att blodkärlsvägen spricker upp till följd av försvagningen. Då sprickan uppkommit bildas två kanaler, en där blodet fortsätter passera och en ficka där blodet står stilla.

Septikemi

Innebär att kroppen reagerar på en så kallad allmän bakterieinfektion, vilket i praktiken betyder att det finns bakterier i blodet. En sådan reaktion består av att kroppen påverkas allmänt, till exempel av feber, instabil cirkulation och problem med syresättningen av blodet.

Delvis osystematiskt urval

- Finns i ordlistan:
 - **trekammarpåse**
- Finns inte i ordlistan:
 - **tvåkammarpåse**

Trekammarpåse

Påse med tre avgränsade fack som innehåller olika lösningar, vanligtvis näringslösningar som ska sprutas in i blodet. Vid användning öppnas påsen så att de tre olika lösningarna blandas.

- Finns i underlaget, men visas inte i ordlistan på fass.se:
 - **dubbelkammarpåse**

'En vätskepåse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller vätskor som av olika skäl ej kan blandas i påsen.'

Det finns många utmaningar

- Långa "läroboksförklaringar" blandas med korta definitioner.
- "Huvudord" och "synonymer" presenteras – men vad betyder det?
- Olika formuleringsprinciper blandas.
- Delvis osystematiskt urval.
- Det finns versaler och punkter "där det inte ska vara några".

Det finns många utmaningar

- Långa "läroboksförklaringar" blandas med korta definitioner.
- "Huvudord" och "synonymer" presenteras – men vad betyder det?
- Olika formuleringsprinciper blandas.
- Delvis osystematiskt urval.
- Det finns versaler och punkter "där det inte ska vara några".
- Hur ska ordlistan förvaltas?
 - Går det att upprätthålla medicinsk korrekthet i ett så stort material?

A person is shown from the chest down, sitting at a desk. They are using a laptop with their left hand on the keyboard and holding a smartphone in their right hand. The image is overlaid with a semi-transparent teal filter. The text 'Så hur gjorde vi på Fass?' is written in white, sans-serif font across the center of the image.

Så hur gjorde vi på Fass?

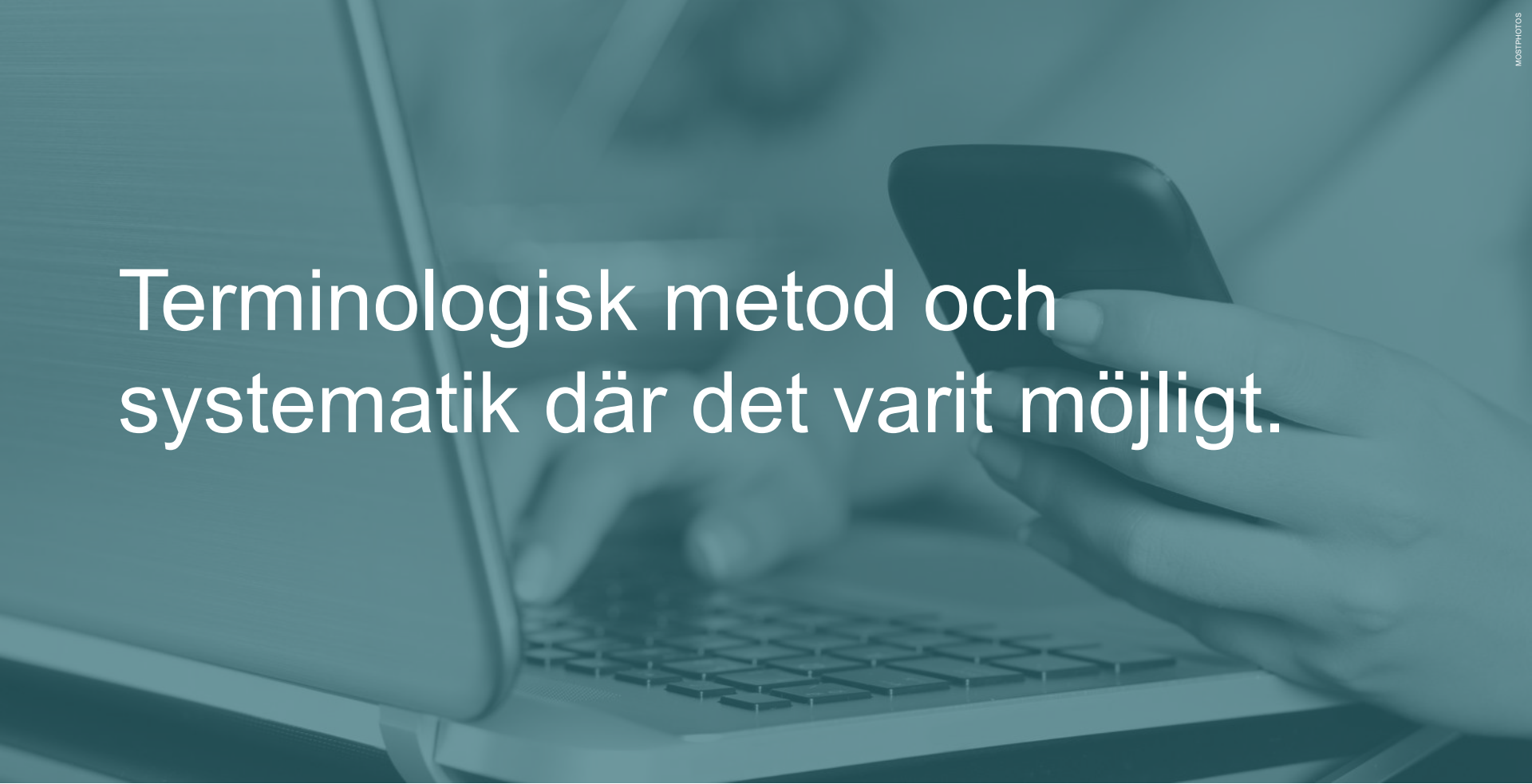
Ett halvsystematiskt urval: cirka hälften sorterades bort

Vi har tagit bort

- namn på bakterier
 - de flesta sjukdomar
 - kemiska reaktioner
 - många organ och kroppsdelar
 - ord som inte används längre
 - ord som varit alltför svåra att förklara.
-
- Det som har verkat extra angeläget eller varit lätt att förklara har blivit kvar.

Ett anpassat terminologiskt angreppssätt

- Terminologisk metod och systematik där det varit **möjligt**
- Anpassning till målgrupp, teknik och situation där det **behövs**.

Terminologisk metod och
systematik där det varit möjligt.

Komplettering där begrepp i ett kluster saknats

- **trekammarpåse** (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i tre delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i de andra delarna av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient
- **tvåkammarpåse** (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i den andra delen av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient
- **dubbelkammarpåse** (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i den andra delen av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient

Samma förklaring, återkommer till det ...

Nya förslag för Fass

Enhetliga formuleringar så långt som möjligt: definitionslik förklaring eller ”patientvänlig synonym”

- **trekammarpåse** (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i **tre** delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i **de andra delarna** av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient
- **tvåkammarpåse** (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i **två** delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i **den andra delen** av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient
- **dubbelkammarpåse** (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i **två** delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i **den andra delen** av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient

Nya förslag för Fass

Enhetliga formuleringar så långt som möjligt: definitionslik förklaring eller "patientvänlig synonym"

- **makroskopisk** synlig för blotta ögat utan mikroskop
- **malign** elakartad
- **psykomotorisk** som har att göra med hur psyket påverkar muskelrörelser
- **pulmonell** som har med lungorna att göra
- **recidiverande** som återkommer, uppträder på nytt
- **reducerad** minskad

Nya förslag för Fass

Inga lärobokstexter

Resorption

Återupptag eller upptag av ämnen till blod eller annan vävnad i kroppen. T.ex. utsöndras gallsalter med gallan till tarmen för att sedan genom resorption återgå till blodet. Ett annat exempel är när en stor del vätska och salter från primärurin (enkelfiltrerad urin) återgår till blodet i njurarna. Ett finfördelat läkemedel har en snabbare resorption. Snabb resorption ger innebär att mer läkemedel på kort tid kommer från tarmen in i blodet och till kroppens vävnader. Det är viktigt att inte dela tabletter som skall sväljas hela, eftersom det kan medföra biverkningar om upptaget av läkemedel är för snabbt.

- **resorption** (åter)upptag av ämnen till blodet eller till annan vävnad i kroppen

Nytt förslag för Fass

Uppslagsord i singular (i första hand)

Nociceptorerna

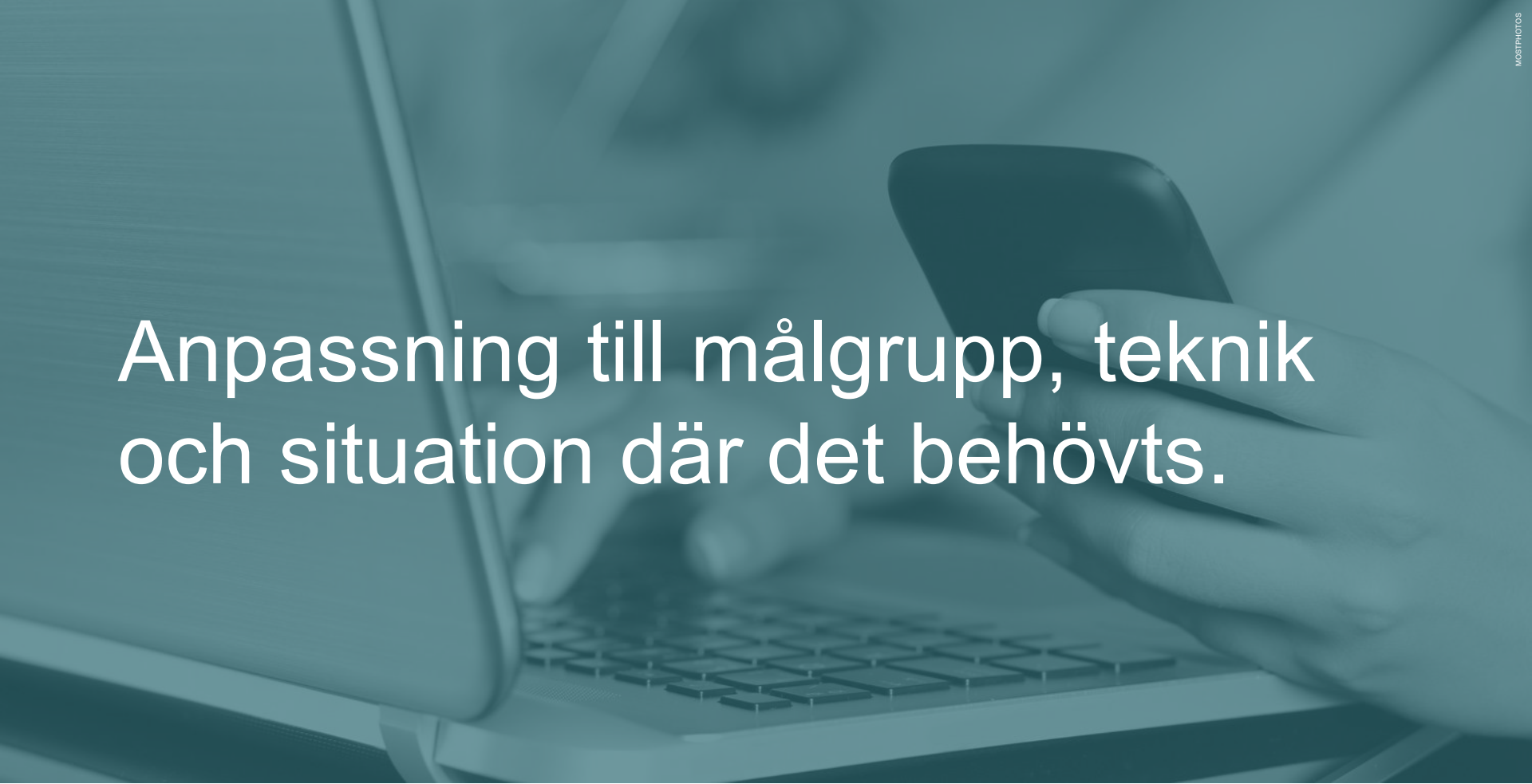
Nociceptorerna kallas även smärtreceptorer. När vi skadar oss frisätts skadliga ämnen vilka binder till dessa receptorer (mottagare). När detta sker kommer signaler skickas via nervbanorna till centrala nervsystemet (hjärna och ryggmärg) vilket gör att vi upplever smärta.

- **nociceptor** smärtreceptor
Nytt förslag för Fass

Användningsområde där det behövs

- **trekammarpåse (i samband med läkemedel:)** påse som är uppdelad i tre delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i de andra delarna av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient
- **tvåkammarpåse (i samband med läkemedel:)** påse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i den andra delen av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient
- **dubbelkammarpåse (i samband med läkemedel:)** påse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i den andra delen av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska ges (administreras) till en patient

Nya förslag för Fass

A photograph of a person's hands interacting with a laptop and a smartphone, overlaid with a semi-transparent teal filter. The text is centered over the image.

Anpassning till målgrupp, teknik
och situation där det behövs.

Terminologiska källor som inspiration, inte facit

- **ordination** beslut av behörig hälso- och sjukvårdspersonal som är avsett att påverka en patients hälsotillstånd genom en hälso- och sjukvårdsåtgärd

Källa: Socialstyrelsens termbank

- **ordination** beslut av hälso- och sjukvårdspersonal om att en patient ska behandlas, till exempel med läkemedel

Nytt förslag för Fass

Terminologiska källor som inspiration, inte facit

- **palliativ vård** hälso- och sjukvård i syfte att lindra lidande och främja livskvaliteten för patienter med progressiv, obotlig sjukdom eller skada och som innebär beaktande av fysiska, psykiska, sociala och existentiella behov samt organiserat stöd till närstående

Källa: Socialstyrelsens termbank

- **palliativ vård** hälso- och sjukvård som syftar till att lindra lidande och främja livskvaliteten för obotligt sjuka patienter

Nytt förslag för Fass

”Patientvänliga” ord som förklaring där det är möjligt

- **amnesi** minnesförlust
- **analgetisk** smärtstillande
- **dysmenorré** mensvärk
- **katabol** nedbrytande
- **medulla** märg
- **synkope** svimning

Förklaringar i förklaringar

- **trekammarpåse** (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i tre delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i de andra delarna av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska **ges (administreras)** till en patient
- **tvåkammarpåse** (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i den andra delen av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska **ges (administreras)** till en patient
- **dubbelkammarpåse** (i samband med läkemedel:) påse som är uppdelad i två delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i den andra delen av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska **ges (administreras)** till en patient

Nya förslag för Fass

Anmärkningar i förklaringar

- **förskrivning** utfärdande av recept, livsmedelsanvisning eller hjälpmedelskort; används även om resultatet av förskrivningen, till exempel ett recept
- **pasta** läkemedelsform som består av en större mängd fast substans i en salvas, ofta med fastare konsistens än salvor och krämer
- **preexpositionsprofylax** förebyggande behandling, till exempel vaccination, av en patient som ännu inte har eller sannolikt inte har utsatts för smitta

Nya förslag för Fass

Flera begrepp i samma förklaring

- **enteropatogen**

- Substantiv: mikroorganism som orsakar tarmsjukdomar
- Adjektiv: som orsakar tarmsjukdomar

- **plack**

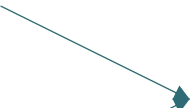
- (på tänderna:) bakteriebeläggning
- (på huden:) upphöjd förtjockning som ofta ses vid psoriasis
- (i blodkärl:) förtjockningar som uppstår när kolesterol lagras in i kärlväggen
- (i hjärnan:) proteinklumpar vid nervtrådarna

Nya förslag för Fass

Begriplighet viktigare än precision och terminologisk korrekthet

- **amöba** typ av encellig organism
- **svart substans** del av mellanhjärnan, som har en roll i motorik och kontroll av muskler
- **urinvägarna** sammanfattande benämning för njurkanaler, njurbäcken, urinledare, urinblåsa samt urinrör

Förhoppningsvis: inga utpekade huvudord

- **trekammarpåse (i samband med läkemedel:) påse** som är uppdelad i **tre** delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i **de andra delarna** av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska **ges (administreras)** till en patient
- **tvåkammarpåse** **(i samband med läkemedel:) påse** som är uppdelad i **två** delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i **den andra delen** av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska **ges (administreras)** till en patient
- **dubbelkammarpåse** **(i samband med läkemedel:) påse** som är uppdelad i **två** delar, där varje del innehåller en vätska som inte ska blandas med vätskan i **den andra delen** av påsen förrän påsarna öppnas och läkemedlet ska **ges (administreras)** till en patient

Nya förslag för Fass

Dock ännu oklart hur synonymer ska kopplas och visas.

A photograph of a person's hands using a laptop and a smartphone, overlaid with a semi-transparent teal filter. The person's left hand is on the laptop keyboard, and their right hand is holding a black smartphone. The text "Avslutningsvis ..." is centered in white.

Avslutningsvis ...

Begriplighet ↔ precision

"Facktermer från samhällsvetenskap, teknik och ekonomi kan översättas, nästan alltid. Med enklare ordval vinner man i begriplighet – texten blir tillgänglig också för en större publik utanför fackområdet. Å andra sidan förlorar man i precision. Facktermen är exakt i sin

- ☐ förklara ordet
- ☐ byta ut ordet
- ☐ ge exempel
- ☐ göra en ordlista.

att lösa problemet med en harmonisering av begreppet av begriplighet, eftersom både precision och enkelhet handlar om begriplighet."

[Sandberg, 1976]

Slutsatser och utgångspunkt för diskussion

- Det är helt centralt att en tjänst som Fass har ett språk som är **anpassat till sina målgrupper** – från specialister till personer utan förkunskaper.
- **Helheten** är viktig! Vilka källor använder patienten tillsammans med Fass?
- **Begriplighet** och **användbarhet för målgruppen** är alltså det som behöver vara gemensamt.
- **Det behöver inte vara ”terminologiarbete”** för att vara ett arbete för terminologer.

Tack!

gunilla.englund@lif.se

helena.palm@redcurtain.se

www.fass.se

